

A Debreceni Akadémiai Bizottság Bölcséleti, Művészet- és Ókortudományi Szakbizottság Filozófiai Munkabizottsága, a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0007 jelű kutatóegyetemi pályázat Bioetikai kutatócsoportja és a DE Humán Tudományok Doktori Iskolájának Filozófiai Programja a *Magyar Tudomány Ünnepe* rendezvénysorozat keretében konferenciát rendez, melynek címe:

Az alkalmazott etika perspektívái

A konferenciára tisztelettel meghívjuk.

A konferencia időpontja: 2010. november 23.

A konferencia helyszíne: Debreceni Akadémiai Bizottság
Debrecen, Thomas Mann u. 49.
Klubhelyiség

A konferencia kezdésének időpontja: 10.30 óra

Előadások időtartama: 25 perc + 5 perc vita

Program

10.30-10.40 – **Megnyitó: Rózsa Erzsébet**

10.40-11.10 - **Bujalos István:** **Mindennapi kérdések a filozófiához**
Michael Sandel az igazságosságról

11.10-11.40 - **Hévizi Ottó:** **Ellentávlatok. Archeológiai megjegyzések az alkalmazott filozófia kapcsán**

11.40-12.10 - **Biczó Gábor:** **Az ismeretreprezentációs válság és kutatásetikai háttere a kortárs antropológiaelméletben**

12.10-12.40 - **Fenyő Imre:** **Nevelés-etika**

12.40-14.00 *Ebédszünet*

14.00-14.30 - **Andrejka Zoltán:** **Exploratív etika**
Arisztotelész és Hegel etikai perspektívája

14.30-15.00 - **Kassai Beáta:** **Kulturális identitás az Európai Unióban**

15.00-15.30 - **Mezei Tamás:** **A kéz: szerszám-erőforrás-kapcsoló**

15.30-16.00 - **Jánosfalvi Péter:** **Az életvezetési tradíció és a bioetika Volker Gerhardt műveiben**

16.00-16.10 *Kávészünet*

16.10-16.40 – **Bodnár János Kristóf:** **Az etikus tudomány és a falanszter erkölce**
Michelle Houellebecq *Elemi részecskék* című regényében

16.40-17.10 – **Sántha Szilvia:** **A kertész-mentalitás és a tudományos-technikai fejlődés nyomán felvetődő etikai problémák disztópiák tükrében**

17.10-17.40 – **Kőműves Sándor:** **Bioetika – elmélet és gyakorlat**

Az előadások rezüméi

Bujalos István: Mindennapi kérdések a filozófiához

Michael Sandel az igazságosságról

Michael Sandel, az egyik legjelentősebb és leghatásosabb ma élő amerikai filozófus 2009 őszén jelentette meg főművét Az igazságosság (Michael Sandel: Justice, What's the Right Thing to Do? Farrar, Straus and Giroux, New York, 2009) című munkát.

Sandel a mai (amerikai) társadalom mindennapos kérdéseit teszi fel a filozófiatörténet nagy képviselőinek, az igazságosság olyan teoretikusainak, mint Arisztotelész, Kant, J. St. Mill vagy Rawls. E kérdéseken keresztül ezek a gondolkodók egymással is szinte beszélgetnek, Sandel pedig a filozófiáikat a mai problémák megválaszolására alkalmazza.

Az előadás Sandel munkáját mutatja be.

Hévizi Ottó: Ellentávlatok. Archeológiai megjegyzések az alkalmazott filozófia kapcsán

Az alkalmazott filozófia és alkalmazott etika fiatal diszciplína, a metafizikai filozófiához képest mindenképpen. Természetes, hogy – mint a konferencia címe találóan jelzi is – erősen foglalkoztatják perspektívái, hasznosíthatóságának kérdései, jövőbeli távlatai. Előadásom a távlat jövőbeliségének időnyilat azonban nem a jelenből, hanem a múltból nézve próbálja érteni. Arra kérdez (távrolról sem a teljesség igényével), hogy az „alkalmazott filozófia” kifejezés néhány egykori, prediszciplináris használata mit árul magáról, milyen be nem teljesült perspektívák nyomait őrzi, és van-e köztük olyan, amely itt és most fel tud vetni releváns filozófiai kérdéseket.

Biczó Gábor: Az ismeretrepresentációs válság és kutatásetikai hátttere a kortárs antropológiaelméletben

Fenyő Imre: Nevelés-etika

Az etika és a nevelélmélet viszonya mindig megújuló vitatémákkal szolgál, és olyan fejtegetésekre bátorít, melyek a nevelélméleti tradíció mindig megújuló felülvizsgálatára serkenti a kutatókat.

A tradícióhoz való viszonyulás ebben az összefüggésben egy legitimációs válság tüneteként értelmezhető – a nevelélméleti kutatások alapvető és szívós rendszerességgel visszatérő eleme a nevelés fogalmának definiálására tett kísérlet. Ezek a definíciós kísérletek jórészt arra irányulnak, hogy megválaszolják a kérdést: miképpen igazolható a nevelés. Ebben az kontextusban nyer értelmet és funkciót az etikára (illetve bizonyos esetekben vallási rendszerekre) való folytonos hivatkozás.

A referátum néhány (ön-)meghatározási kísérlet, illetve az önmeghatározás eszközeként alkalmazott vezető metafora áttekintésére vállalkozik. Példáink elsősorban a huszadik század első felének modern magyar nevelélméleti munkáiból származnak, illetve felvillantjuk az ezredforduló poszt-positivista megoldási kísérletét.

Andrejka Zoltán: Exploratív etika

Arisztotelész és Hegel etikai perspektívája

Az előadás a preskriptív elméleti etika lehetőségének és az etika alkalmazhatóságának kérdését az arisztotelészi etika és a hegeli interszubsztitívitás-elmélet főbb argumentumait vizsgálva eleveníti fel. A gondolatmenet háttérét az Igazság és módszer jól ismert hermeneutikai perspektívája adja: főművében Gadamer az éthosz és a phronészis arisztotelészi illetve a tapasztalat hegeli fogalmának továbbgondolásakor a görög areté jelentését a világban való eligazodás és az emberi önmegértés egy módjaként értelmezve az etika lényegét annak vizsgálódó-kutató, feltáró mivoltában ragadja meg. Hegel és Gadamer egyaránt Arisztotelész nyomdokain halad, amikor a phronészist mint önmegértést nem pusztán a szűken értelmezett morál, hanem a gyakorlati-társadalmi cselekvés egész területére kiterjedően interpretálja. Az exploratív (felfedező) etika ennek megfelelően kizárólag a konkrét, gazdag kulturális-társadalmi és személyes meghatározottságokkal rendelkező egyének döntéseiből kiindulva próbálja megadni az emberi önmegértő cselekvés egyfajta keretét vagy minimális sémáját.

Kassai Beáta: Kulturális identitás az Európai Unióban

A nemzetállamok Európájában egyre erőteljesebb a nemzeti identitás hangsúlyozása. Azzal együtt, hogy az európai polgári státus mind politikailag, mind gazdaságilag előnyöket jelent a legtöbb tagállam polgárai számára, látványosan erősödik a kulturális és civilizációs függetlenség. Ahhoz, hogy ennek a tendenciának a háttérét megérthessük, meg kell vizsgálni a környezeti, vallási, etnikai sajátosságokat, hogy egy valódi diskurzus lehetőségét megteremtsük.

Az európai identitás egyik alapvető eleme lenne a kozmopolitanizmus, ami Benhabib szerint kompatibilis a pluralizmussal, amennyiben három feltétel teljesül: egalitárius kölcsönösség, önmeghatározáshoz való jog (vallás, kultúra), valamint a szabadság egy csoporthoz való tartozáshoz, illetve annak elhagyásához. Mindez egy modern demokratikus alapokon szerveződő jogállamok közösségében nem kellene, hogy kérdés legyen, mégis az. Nevezetesen, mi a helyzet a bevándorlók státusával, állampolgári jogaival és a vallási toleranciával? Felülírhatja-e a biztonságra való törekvés igénye a vallási toleranciát? Milyen önmeghatározása van a kisebbséghez tartozó személyeknek az egyes nemzetállamokban, különös tekintettel hazánkra? Létezik-e európai identitás, amely felülírná a nemzeteken belüli identitás-problémákat, beszélhetünk-e európai kulturális identitásról?

Mezei Tamás: A kéz: szerszám-erőforrás-kapcsoló

Az emberi kéz antropológiai vetületeit vizsgálom meg. A kéz szerepének a változására koncentrálna kívánom felvázolni azt a fejlődési ívet, melynek napjainkban is tanúi lehetünk. Kidomborítom továbbá, hogy az elmozdulás hatással van az individuuum önképére és a társadalom emberről kialakított felfogását is befolyásolja, és hatással van a technikai eszközök fejlődésére illetve azok társadalmi beágyazódásukra egyaránt.

Az expoé elméleti alapvetését Helmuth Plessner és Arnold Gehlen ide vonatkozó antropológiai nézetei szolgáltatják. A technikafilozófiai gondolatmenet Ernst Kapp téziseit hívja segítségül.

Jánosfalvi Péter: Az életvezetési tradíció és a bioetika Volker Gerhardt műveiben

"A "biopolitika", tehát a politikai cselekvés azon területe, amely dinamikáját az élettudományok új megismeréseiből táplálja, következőképpen mindent magába kell foglalnia, ami produktívan próbál bánni az étellel, a legvadabb spekulációk tárgyává vált. Vannak akik úgy tesznek, mintha a

mikrobiológia felfedezései egy teljesen új jövő kapuját nyitották volna ki, amelyben többé semmi sem olyan mint korábban volt." A gondolati és életvezetési tradíció hangsúlyozása Volker Gerhard bioetikai és biopolitikai írásaiban egzisztenciális meghatározottságú. Az antropológia kitüntetett szerepe Kantnál, miszerint a legfőbb kérdés: mi az ember?, jelen kérdésfeltevésünk szempontjából is releváns. A normativitás, az értékek világának tételezése, ezeknek a hipotetikus imperatívusz és a maximák által befolyásolt életvilágbeli működtetése emlékeztet bennünket újra meg újra létünk valós karakterére.

Bodnár János Kristóf: Az etikus tudomány és a falanszter erkölce
Michelle Houellebecq *Elemi részecskék* című regényében

Milyen perspektívái lehetnek a természet-, s főként az élettudományi etikáknak egy ultraortodox comteianus utópiában? Milyen, s mekkora tér marad az etikáról való gondolkodásnak, beszédnek s az eszerint való cselekvésnek egy olyan korban, mely végre, a felvilágosodás programját beteljesítve először venné kellően komolyan a 'Sapere aude' parancsát? Szükségszerű-e, hogy a vidám, ígéretető tudomány egyre szélesedő hegemoniája alapvető értékeink minden szinten való átértékeléséhez vezessen? S végül: van-e még értelme problémáról, gondról, etikáról beszélni egy olyan (imaginárius) világállapotban, ahol legalapvetőbb ontológiai és antropológiai struktúránk, a végességhez való viszonyunk változik meg fundamentálisan? Előadásomban Michelle Houellebecq ragyogó társadalom-kultúra- és tudománykritikai fikciójának optikáján keresztül próbálok választ találni ezen kérdésekre. Amelyekre fikcióként tekinteni kényelmes ugyan, ám a regényekben szereplő látomások alapjait már régen elvetették, s saját korunkban sarjadnak - korábban ismeretlen, vagy félelmetesen ismerős - szép, új világképpé.

Sántha Szilvia: A kertész-mentalitás és a tudományos-technikai fejlődés nyomán felvetődő etikai problémák disztópiák tükrében

Előadásom kiindulópontja a Zygmunt Bauman által kertész-mentalitásnak nevezett felfogás. A szerző szerint ez a fajta viszonyulási mód – melynek alapja, hogy a társadalmat mint „javításra szoruló spontaneitást” gondoljuk el – szükséges feltétele volt a holokausztnak.

Ugyanezt a – modern civilizációra jellemző – kertész-mentalitást fedeztem fel számos irodalmi disztópiában, amelyekben az ábrázolt államok, civilizációk további vonásokban is rokoníthatók a modern, bürokratikus társadalommal.

Ezt a gondolatot tovább vezetve, ismerünk olyan antiutópiákat is, amelyek nem pusztán a társadalom ügyeibe erőszakosan beavatkozó modern ember képét festik, hanem egy a természetet is ilyen tökéletlen, tervezetlen entitásként kezelő civilizációét. Azt kívánom vizsgálni, a történelmi példát - és a disztópiákat mintegy gondolat kísérletekként - felhasználva, hogy a tudományos és technikai fejlettség korában milyen veszélyekkel és következményekkel jár ez a fajta viszonyulási mód, a hasznosságot, hatékonyságot, célszerűséget minden érték felé emelő felfogás és a racionalizált, modern kultúra együttvéve; ennek alapján körvonalazni, miért van szükség fokozott odafigyelésre, szabályozásra, miért szükséges olyan tudományok létrejötte és művelése, mint a bioetika, vagy tágabb értelemben az alkalmazott etika. A téma mindemellett alkalmat és módot ad annak megvilágítására, hogyan képes az irodalom (és általában a művészet) bekapcsolódni a filozófiai problémák tárgyalásába.

A vizsgálódásba a már említett Bauman mellett Max Weber, Reinhart Koselleck, Carl Schmitt, Murray Edelman, George Schwab nézeteit is bevonom; az antiutópiák közül pedig főként Orwell: 1984, Huxley: Szép új világ, Burgess: Gépnarancs, Szahtmári Sándor: Kazohinia című regényei szolgálnak majd a gondolkodás vezérfonalául.

Kőműves Sándor: Bioetika – elmélet és gyakorlat

Az előadás a morális elmélet praxisban betöltött funkcióját elemezi a bioetika születésétől eltelt időszak vonatkozásában. Átfogó jellemzést ad a jelentősebb morális elméletekről, illetve vázolja annak az indíttatásnak a geneziséét, amely az elmélet szerepének a radikális megváltozását előidézte. Az előadás a morális érvelést érintő megközelítések pillanatnyi helyzetképének az ismertetésével zárul.

A konferencia szervezői:

Prof. Rózsa Erzsébet

Kutatóprofesszor
DE Kutatóegyetem
Bioetikai kutatócsoport
rozsa@puma.unideb.hu

Kőműves Sándor

Tudományos segédmunkatárs
DE Kutatóegyetem
Bioetikai kutatócsoport
s_komuves@yahoo.co.uk

